

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Всеукраїнський серпневий форум

«Освіта **України 30** без бар'єрів: вектори якості та успіху»

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІ МАТЕРІАЛИ ЩОДО РОЗВИТКУ ОСВІТИ

30 років
Незалежності
України

За активної підтримки Уряду на сьогодні продовжується реформування освітньої сфери. Реформа здійснюється за низкою пріоритетних напрямів: доступна та якісна дошкільна освіта; Нова українська школа; сучасна професійна освіта; якісна вища освіта та розвиток освіти дорослих; розвиток науки та інновацій. За кожним із них реалізуються завдання, націлені на досягнення спільної мети – перетворення української освіти на інноваційне середовище, у якому учні і студенти набувають ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, а науковці мають можливості й ресурси для проведення досліджень, що безпосередньо впливатимуть на соціально-економічний та інноваційний розвиток держави. Зміст професійної (професійно-технічної), фахової передвищої й вищої освіти постійно оновлюється з урахуванням потреб ринку праці. Особливої актуальності набуває питання мобільності, конкурентоспроможності та рівня кваліфікації працівників. Освітня й наукова галузі стають чинником соціальної рівності, суспільної згуртованості, сприяння економічному розвитку та конкурентоспроможності України.

Визначені стратегічні орієнтири окреслюють напрями вдосконалення інституційно-правової бази системи освіти України в контексті соціальних змін, розвитку національної економіки задля зміцнення позицій нашої держави в європейському і світовому освітніх просторах.

РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стратегічними цілями державної політики у сфері дошкільної освіти було визначено забезпечення її доступності (наближення до місця проживання дитини); подолання черги до дошкільних закладів; розширення мережі закладів, зокрема приватних; забезпечення безперешкодного доступу до них; створення сучасного розвивального інклюзивного освітнього простору.

За даними Державної служби статистики України на початок 2021 року в Україні функціонувало 15 335 закладів освіти різних типів і форм власності, що забезпечували здобуття дошкільної освіти дітям відповідного віку. Це на 572 заклади більше ніж у попередньому році. У закладах освіти виховується 1 150 545 дітей, що на 80 000 менше ніж на початок 2020 року. Зменшення кількості дітей у дошкільних закладах напряду пов'язане з впровадженням карантинних заходів, викликаних пандемією.

У 2020 - 2021 роках році було створено 19 388 додаткових місць для дітей дошкільного віку.

88 закладів дошкільної освіти було збудовано й реконструйовано за цей період.

Відкрито більше 200 приватних закладів дошкільної освіти, з них 135 є юридичними особами, 68 зареєстровані фізичними особами – підприємцями.

Найбільше приватних закладів за цей час створено у м. Київ – 102, Київській області – 53, Одеській – 23.

За звітний період найбільше створено місць для дітей дошкільного віку у: Київській області – 4 385; м. Київ – 3 690; Одеській – 1 775; Львівській – 1 514; Харківській – 1030; Донецькій – 982; Закарпатській – 856; Житомирській - 758.

У цьому році 12 новобудов уже прийняли 1 018 дошкільнят (4 заклади в Житомирській області; по 2 заклади в Київській області та м. Києві, по 1 закладу в Івано-Франківській, Рівненській, Тернопільській, Херсонській областях).

Черга на влаштування дітей до закладів дошкільної освіти в порівнянні із 2020 роком скоротилась і становить 19 538 місць (у 2020 році – 22 285).

Наразі, найбільша черга на зарахування дітей дошкільного віку до закладів освіти в Рівненській (4 202), Львівській (3 601), Дніпропетровській (2 541) та Миколаївській (1 914) областях.

Показово, що основні завдання щодо розвитку дошкільної освіти як одного зі стратегічних напрямів політики уряду знайшли відображення в затвердженій Кабінетом Міністрів України новій Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки.

Серед ключових здобутків на шляху реалізації системних змін у сфері дошкільної освіти впродовж 2020–2021 рр. варто назвати такі:

- розроблено і затверджено нову редакцію Базового компонента дошкільної освіти, що є Державним стандартом. У Базовому компоненті застосовано компетентнісний підхід до результатів освіти, що забезпечує наступність між дошкільною та початковою освітою.

Також, вперше окреслено обов'язкові умови, які забезпечуватимуть досягнення бажаного результату освіти дітей, конкретизовано ідею солідарної відповідальності держави, громади, родини, педагогічних фахівців.

Міністерством проводиться активна робота щодо імплементації Стандарту: розроблено Методичні рекомендації, Типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників; проведено серію вебінарів, забезпечено широкий інформаційний супровід, розміщено низку публікацій у відкритому доступі;

- внесено зміни до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 (у редакції постанови КМУ від 24 березня 2021 року № 365), що сприяло активізації відкриття й функціонування приватних закладів дошкільної освіти, розширенню кола суб'єктів надання освітніх послуг дітям дошкільного віку. За 2020-2021 роки отримали ліцензію 203 приватні заклади;

- затверджено зміни до Положення про заклад дошкільної освіти (постанова КМУ від 27.01.2021 № 86), основні засади якого визначають умови зарахування, переведення та відрахування дітей із закладів; перелік категорій дітей, котрі мають право на першочергове зарахування до державних (комунальних) закладів освіти; впровадження електронних систем взаємодії; особливості фінансово-господарської діяльності дошкільних закладів, зокрема право надавати платні освітні та інші послуги;

- розроблено дорожню карту організації діяльності закладів дошкільної освіти в умовах пандемії коронавірусної хвороби;

- спільно з ЮНІСЕФ створено платформу розвитку дошкільнят «НУМО» та розміщено матеріали щодо діяльності закладів дошкільної освіти, рекомендації батькам з розвитку та вихованню дітей в умовах пандемії;

- Українським інститутом розвитку освіти завершено підготовку експертів (8 - національних, 70 - регіональних) до оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за методикою ECERS-3;

- Міністерством підготовлено нову редакцію Закону України «Про дошкільну освіту», який містить низку інноваційних положень, що відображають наслідки трансформації суспільства за роки незалежності;

- розроблено професійні стандарти вихователя та керівника (директора) закладу дошкільної освіти, які успішно пройшли громадське обговорення;

- продовжується робота щодо створення додаткових місць для дітей дошкільного віку в закладах освіти.

Розроблені наразі нормативні документи в частині дошкільної освіти ґрунтуються на національних і наукових засадах. Провідними принципами є демократизація, гуманізація, творчий розвиток особистості дитини дошкільного віку.

Отже, в основу нової освітньої політики МОН України покладено пріоритетність дошкільної освіти як фундаменту цілісної системи неперервної освіти. Нині її зміст органічно пов'язаний із ідеями Нової української школи: він забезпечує наступність між дошкільною й початковою освітою в умовах

шкільної реформи. Для того, щоб ця ланка посіла належне місце у вітчизняній системі неперервної освіти, об'єднуються зусилля влади на всіх рівнях з метою розв'язання важливих проблем українського дошкілля.

ПОВНА ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА

На цей час в Україні функціонує 14815 закладів загальної середньої освіти, у яких навчається 4 191 538 учнів та працюють 449 965 педагогічних працівників.

Освітня реформа виводить заклади ЗСО на новий організаційний і концептуальний рівень щодо практичної реалізації стратегії сучасного суспільного розвитку та впровадження Державного стандарту базової середньої освіти, що передбачає зміну цілей і основних завдань, зокрема базової загальної середньої освіти, відповідно до сучасної освітньої парадигми та світових тенденцій розвитку національних освітніх систем.

Досягнення українською школою нових цілей потребує постійного пошуку шляхів модернізації змісту освіти. Це вимагає застосування принципово нових інструментів – педагогічних, методичних, які мають ґрунтуватися на особистісно орієнтованому, діяльнісному й компетентнісному підходах до навчання, враховувати вікові особливості фізичного, розумового та психічного розвитку дитини на кожному рівні освіти, орієнтуватися на здобуття учнями умінь і навичок, необхідних сучасній людині для успішної самореалізації в особистому житті, професійній та громадській діяльності.

Оновлення змісту й методик навчання учнів базової школи зумовлене потребою в систематичному використанні можливостей загальної середньої освіти для здійснення особистісно орієнтованого навчання та створення науково-методичного супроводу з метою реалізації Концепції Нової української школи.

Реалізація нового змісту навчання на рівні базової середньої освіти має здійснюватися з урахуванням принципу наступності й перспективності між ланками початкової та базової освіти. Це зумовлює передусім визначення змістово-результативної узгодженості в усіх освітніх галузях із урахуванням і забезпеченням оптимальних умов адаптації випускників початкової школи до навчання в п'ятому класі.

Наявне навчальне й методичне забезпечення базової освіти є недостатньо ефективним та не дає змоги повною мірою застосувати компетентнісний підхід, забезпечити реалізацію положень нового Державного стандарту. Саме тому комплексні заходи, котрі включають розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів ЗСО, стають важливими факторами формування готовності до запровадження нового Державного стандарту й успішного реалізації Концепції Нової української школи.

Досягнення нової освітньої мети передбачає виконання низки завдань. Так, для педагогічної спільноти це:

– розроблення навчально-методичного забезпечення для реалізації Державного стандарту (зокрема, навчальних матеріалів для здобувачів освіти з

усіх освітніх галузей – навчальних предметів (інтегрованих курсів), що реалізують ідеї Концепції НУШ та спрямовані на досягнення очікуваних результатів);

- підготовка організаційно-методичних матеріалів для педагогів базової школи на засадах Концепції НУШ;

- розроблення типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників, дистанційних курсів з підготовки педагогічних працівників;

- постійний моніторинг ефективності впровадження Державного стандарту.

Для успішної реалізації основних положень Державного стандарту, що впроваджуватиметься в масовій школі з 2022 р., було передбачено його експериментальну апробацію. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 02.04.2021 № 406, стартував інноваційний освітній проєкт всеукраїнського рівня «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти». З 1 вересня 2021 р. у рамках цього проєкту почнуть працювати 136 закладів ЗСО, що виявили ініціативу апробувати ідеї, принципи, ціннісні орієнтири нового Державного стандарту, шукати оптимальні рішення, використовувати нові навчальні матеріали, педагогічні техніки і прийоми тощо.

Упродовж чотирьох місяців, із 27 квітня по 17 серпня, було проведено перший етап навчання керівників шкіл – учасників проєкту та регіональних координаторів/тренерів «Нова українська школа: перехід на наступний рівень». Тематика заходів охоплювала питання розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів ЗСО в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти, наприклад нової ролі директорів шкіл у контексті впровадження Концепції НУШ на рівні базової середньої освіти, усвідомлення ціннісних орієнтирів, ключових компетентностей, наскрізних умінь, ціннісних засад формування освітньої програми закладів ЗСО.

Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам

Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам (2020 рік – 81 224 386,5 грн, 2021 рік – 99 647 368,2 грн);

субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами (по 504 458,3 грн кожного року);

субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» (відповідно 1 557 206,8 грн та 1 421 334,9 грн);

субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів» (відповідно 452 790,7 грн та 1 000 000,0 грн);

субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на заходи, спрямовані на боротьбу з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками під час навчального процесу у

зкладах загальної середньої освіти (2021 рік – 1 000 000,0 грн, у тому числі 980 млн грн на закупівлю ноутбуків для вчителів).

Залишки освітньої субвенції 2019 року у 2020 році на загальну суму 1,9 млрд грн спрямовувались на: ремонт обладнання та придбання обладнання для їдалень (харчоблоків) державних або комунальних закладів загальної середньої освіти; забезпечення належних санітарно-гігієнічних умов у приміщеннях закладів освіти; придбання шкільних автобусів, у тому числі обладнаних місцями для дітей з особливими освітніми потребами; придбання обладнання для спеціальних шкіл та навчально-реабілітаційних центрів, у яких навчаються сліпі, зі зниженим зором, глухі діти; придбання обладнання для навчальних кабінетів і STEM-лабораторій.

Залишки 2020 року у 2021 році на загальну суму 487,5 млн грн на: придбання шкільних автобусів, придбання обладнання для їдалень (харчоблоків) закладів освіти з числа: опорних закладів загальної середньої освіти з кількістю учнів (без урахування їх кількості у філіях) не менш як 200 осіб та їх філій; закладів загальної середньої освіти з кількістю учнів не менш як 400 осіб; закладів загальної середньої освіти, фінансування яких здійснюється з обласного бюджету; закладів загальної середньої освіти, розташованих у селах (селищах), що мають статус гірських населених пунктів, та населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення, з кількістю учнів не менш як 100 осіб; оснащення обладнанням для навчальних кабінетів закладів освіти з числа: закладів спеціалізованої освіти наукового профілю; закладів загальної середньої освіти з кількістю учнів у 5-11 класах 600 осіб і більше; опорних закладів загальної середньої освіти з кількістю учнів у 5-11 класах 200 осіб і більше; закладів професійної (професійно-технічної) освіти з кількістю учнів, які здобувають повну загальну середню освіту, 400 осіб і більше.

Крім того, у 2021 році у державному бюджеті Міністерству цифрової трансформації передбачено субвенцію в 0,5 млрд грн на забезпечення оптичним Інтернетом, у першу чергу сіл і закладів освіти в них.

Забезпечення початкових класів НУШ обладнанням та меблями

На виконання законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» та з метою втілення у практику положень Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» в закладах загальної середньої освіти продовжується робота зі створення інноваційного предметно-просторового середовища, комфортного і сприятливого для успішного навчання учнів, а також для повноцінного особистісного розвитку школярів.

Оснащення початкових класів НУШ здійснюється на підставі Типового переліку засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів початкової школи (наказ МОН від 07.02.2020 № 143).

Закупівля засобів навчання та обладнання (крім комп'ютерного і меблів) за видатками розвитку для кабінетів початкової школи на 2021 рік запланована з урахуванням загальної кількості початкових класів у закладах освіти.

Для перших класів станом на 31.07.2021 було придбано разом 86 557 одиниць/наборів/комплектів засобів навчання та обладнання (крім комп'ютерного та меблів). Найбільшу кількість одиниць закуплено в Київській області (44 978 од.), м. Києві (27 595 од.) та Донецькій (1155 од.), Полтавській (1140 од.) і Сумській (9634 од.) областях.

Також розпочато закупівлю комп'ютерного обладнання для 1-х класів НУШ.

Продовжується облаштування навчальних кабінетів 1-х класів початкової школи шкільними меблями відповідно до вимог Нової української школи щодо оснащення розвивального предметно-просторового середовища в навчальних кабінетах початкових класів

Станом на 31.07.2021 для учнів 1-х класів придбано 45 722 одиниці/комплекти шкільних меблів, у тому числі 15 853 одномісних комплектів (парта та стілець), 938 двомісних комплектів (парта та 2 стільці), 10 197 окремих парт (столів) та 10 247 стільців учнівських.

Забезпечення кабінетів природничо-математичних предметів та STEM-лабораторій

Серед найважливіших компетентностей школярів є навички логічного і математичного мислення та наукове розуміння природи і сучасних технологій. Необхідно, щоб науково-технічні, математичні, інженерні професії стали знову популярними, а цю популярність потрібно розвивати із знань, отриманих у школі. Саме тому в серпні 2020 року Урядом було ухвалено Концепцію розвитку STEM-освіти, реалізація якої передбачена до 2027 року.

У 2021 року (станом на 1 серпня) сучасними засобами навчання та обладнанням оснащено кабінети в 617 закладах освіти: придбано 475 одиниць обладнання для кабінетів: математики (114 од.), фізики та астрономії (109 од.), біології (105 од.), хімії (103 од.), географії (44 од.) та 4 268 одиниць засобів навчання та обладнання для STEM-лабораторій.

Аналіз у розрізі регіонів засвідчує, що найбільший показник оснащення кабінетів природничо-математичних предметів у 2021 році мають Дніпропетровська (68 навчальних кабінети), Запорізька (59 навчальних кабінетів) і Хмельницька (52 навчальних кабінети) області.

Забезпечення закладів освіти комп'ютерним, мережевим обладнанням та послугами з доступу до Інтернету, цифровізація освіти

За інформацією, отриманою від органів управління освітою обласних та Київської міської державних адміністрацій, станом на 01.08.2021 в цілому по Україні 136 закладів освіти не мають доступу до мережі Інтернет. Згідно з оперативною звітністю, усі заклади освіти Донецької, Запорізької, Івано-Франківської, Кіровоградської, Львівської, Одеської, Рівненської, Сумської, Харківської, Херсонської, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської та м. Києва мають різну швидкість доступу до мережі Інтернет.

Разом по Україні 14 679 закладів освіти мають доступ до мережі Інтернет з швидкістю доступу:

- менше 30 Мбіт/с – 2 290 закладів (16 %),
- від 30 до 100 Мбіт/с – 8 640 закладів (59 %),
- більше 100 біт/с – 3 749 закладів (25 %).

4 області мають заклади освіти, що зовсім не підключено до мережі Інтернет, у кількості понад 15 закладів освіти, а саме: Луганська – 17, Закарпатська – 25, Вінницька – 29, Житомирська – 41.

У поточному році для 2 245 закладів освіти було придбано послугу з доступу до мережі Інтернет із різною швидкістю, а саме:

- 253 закладам освіти (11 %) придбано послугу з доступу до мережі Інтернет швидкістю менше 30 Мбіт/с. Найбільший показник спостерігається у 2 областях: Донецька – 43 заклади, Полтавська – 84 заклади;

- 1 473 закладам освіти (66 %) – зі швидкістю доступу до мережі Інтернет від 30 до 100 Мбіт/с. 3 області мають надвисокі показники: Хмельницька – 103 заклади, Полтавська – 268 закладів, Донецька – 331 заклад;

- 519 закладам освіти (23 %) – зі швидкістю доступу до мережі Інтернет більше 100 Мбіт/с. Із загальної кількості регіонів лише Донецька має високий показник підключення – 119 закладів.

Аналізуючи загальну кількість закладів освіти, для яких придбано послугу з доступу до мережі Інтернет, 8 регіонів мають результативні показники: Кіровоградська – 92, Одеська – 116, Тернопільська – 119, Хмельницька – 121, Дніпропетровська – 138, м. Київ – 219, Полтавська – 400, Донецька – 493. 5 регіонів мають нульові показники. Це Волинська, Житомирська, Закарпатська, Львівська та Чернівецька області.

Слід зазначити, що 436 закладів освіти планується підключити до ширококутового Інтернету, а 675 закладів освіти вже підключено. Лідерами ефективного освоєння коштів субвенції на підключення до ширококутового (оптичного) Інтернету є 3 області: Тернопільська – 71, Черкаська – 120, Чернівецька – 365 закладів.

Водночас, для 715 закладів освіти придбано 2 579 одиниць комп'ютерного обладнання. Найбільшу кількість комп'ютерного обладнання було придбано для закладів освіти 6 регіонів: Одеської – 187, Сумської – 208, Харківської – 306, Київської – 317, Полтавської – 301 та м. Київ – 671 одиниць.

Для 333 закладів освіти було придбано мережеве обладнання (комутатори, роутери тощо), що необхідне для якісного підключення до мережі Інтернет.

Наприкінці минулого року в співпраці з Міністерством цифрової трансформації, а також за підтримки Швейцарського проєкту DECIDE, Міжнародного фонду «Відродження», ЮНІСЕФ створено вебплатформу для дистанційного та змішаного навчання «Всеукраїнська школа онлайн». Вона складається з відеоуроків, конспектів і тестових завдань для учнів 5-11 класів. На платформу уже завантажено 1800 уроків, зареєстровано 182 тис користувачів із тимчасово окупованих територій, а також зі 119 країн світу. Також на платформі створено Кабінет вчителя та запущено мобільний застосунок Всеукраїнської школи онлайн.

Окрім цього, створено сервіс електронного класного журналу, який доступний закладам освіти на безоплатній основі.

Уряд активно працює над розвитком цифрових компетентностей освітян: у 2020 році за підтримки платформи EdEra та Швейцарсько-українського проекту DECIDE було створено курс про дистанційне та змішане навчання для освітян; 15 тис освітян пройшли курс з використання сучасних цифрових технологій для організації дистанційного та змішаного навчання, ініційований Міністерством спільно з компанією Гугл Україна; у квітні цього року близько 3 тис освітян пройшли курс по цифрових технологіях, організований компанією Майкрософт Україна;

Розвиток цифрових компетентностей освітян залишається одним із найбільш пріоритетних завдань в Україні й потребує подальшої підтримки.

Також необхідно звернути увагу на актуальну роботу, яку розпочато разом зі Швейцарським проектом DECIDE – це дебіюрократизація управлінської діяльності в сфері загальної середньої освіти. Наразі завдяки цьому проекту проаналізовано величезний масив даних, звітності, яку заклади загальної середньої освіти подають до органів управління, і напрацьовано внесення змін до нормативних актів для уникнення дублювання звітності, часткової автоматизації, переведення в цифровий формат чи взагалі скасування окремих видів документації, яка генерується школами.

Забезпечення безкоштовним підвезенням дітей, учнів і педагогічних працівників до місця навчання, роботи та додому

У 2021 році Кабінет Міністрів України спрямував місцевим бюджетам 490 млн грн на придбання шкільних автобусів на умовах співфінансування.

Станом на 01.08.2021 загальна кількість учнів та дітей, які проживають за межею пішохідної доступності та потребують перевезення до місця навчання і додому, складає 376 913 осіб. Організовано усіма видами транспорту перевозиться 366 766 учнів та дітей, що складає 97 % від загальної кількості учнів та дітей, що потребують перевезення. Шкільними автобусами перевозиться 328 502 учні, що складає 90 % від загальної кількості учнів, що перевозяться.

Перевезення учнів та дітей здійснюється 7 122 одиницями транспортних засобів (без урахування рейсових, маршрутних транспортних засобів, якими учні, діти доїжджають до місця навчання і додому за кошти місцевих бюджетів (безкоштовно, на пільгових умовах), з них – 6 693 шкільними автобусами та 429 одиницями найманого/оренованого транспорту. Також, за інформацією органів управління освіти обласних державних адміністрацій, перевезення здійснюється іншими видами транспорту, що не фінансуються місцевими бюджетами.

У 2016 - 2021 роках загалом закуплено 2 375 шкільних автобусів, найбільше у Львівській (165), Дніпропетровській (155), Харківській (131), Полтавській (126), Одеській (125), Хмельницькій (119) областях.

У 2021 році (станом на 01.08.2021) загалом закуплено 75 шкільних автобусів, з яких у Дніпропетровській області – 26; Полтавській – 23;

Чернівецькій – 10; Чернігівській, Одеській – по 3 та по одному у Донецькій, Івано-Франківській, Кіровоградській та Рівненській областях.

Потреба в шкільних автобусах на сьогодні складає 1 246 одиниць, з них 72 – спеціальних.

Створення опорних закладів

У рамках реформи децентралізації та відповідно до законів України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту» важливим напрямом є формування в освітній мережі опорних закладів освіти, яких нараховується 1061 та їх філій – 1579 (загалом навчаються 486 726 учнів).

Найбільше опорних закладів створено в Полтавській (79), Кіровоградській (78), Житомирській (71), Львівській (67), Київській (65), Вінницькій (64), Сумській (54), Харківській (54), Одеській (52), Дніпропетровській (49), Чернігівській (45), Закарпатській (40), Волинській (37), Тернопільській (35), Запорізькій (34) та Хмельницькій (32) областях.

Загалом навчанням у опорних закладах охоплено понад 486,7 тис. здобувачів освіти, з них понад 97,4 тис. учнів довозиться до закладу освіти та додому.

Про фінансову грамотність

Фінансова грамотність визначена як ключова компетентність Нової української школи. Нині «Фінансова грамотність» – це один із обов'язково-вибіркових предметів для учнів старшої школи, який може викладатися у 10-11 класах закладів загальної середньої освіти як один з двох обов'язково-вибіркових навчальних предметів нарівні з мистецтвом, технологіями та інформатикою.

Також у змісті навчальних програм з усіх предметів реалізується наскрізна змістова лінія «Підприємливість і фінансова грамотність». Впроваджено окремі пропедевтичні курси за вибором для учнів 2-4 класів та 5-9 класів.

На цей час «Фінансову грамотність» вивчає понад 17 000 учнів 2-9 класів та понад 20 000 учнів 10-11 класів у 700 закладах загальної середньої освіти.

Починаючи з 2025/2026 навчального року учні 8-х класів, а з 2026/2027 навчального року – учні 9-х класів закладів загальної середньої освіти вивчатимуть предмет «Підприємництво і фінансова грамотність» як обов'язковий (навчальний план Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235).

Вагому допомогу у впровадженні курсу надає Національний банк України.

«Модель здорової школи»

Здоров'я дітей та освіта тісно взаємопов'язані. Якісна освіта сприяє поліпшенню здоров'я, а міцне здоров'я є передумовою отримання належної освіти.

Сучасна школа має надати молодим людям знання та допомогти розвинути вміння та навички, які необхідні для здорового та продуктивного життя в дитячому та юнацькому віці, а також у подальшому дорослому житті. Тому поруч з навчанням і вихованням, формування здоров'язбережувальної компетентності – одне з головних завдань закладу освіти.

У цьому році починає діяти загальнонаціональна програма Президента України «Здорова Україна», яка покликана зробити здоровий спосіб життя частиною українського менталітету. Складовою цієї програми є «Модель здорової школи».

З метою обґрунтування та перевірки ефективності, а також результативності методичного інструментарію впровадження й моніторингу «Моделі здорової школи» Міністерством розпочата реалізація інноваційного освітнього проєкту, який буде здійснюватись на базі закладів загальної середньої освіти Дніпропетровської, Львівської, Полтавської, Рівненської та Херсонської областей.

Модель здорової школи окреслює вісім компонентів, які необхідні закладу освіти для формування безпечного та здорового освітнього середовища: освітній простір; освіта в галузі здоров'я та безпеки; фізична культура та рухова активність; здорове харчування; медична служба; психологічна служба; підготовка і здоров'я вчителів; залучення сім'ї та громади.

Реалізація інноваційного проєкту «Модель здорової школи» та його результати стануть внеском у реалізацію Національного плану заходів щодо неінфекційних захворювань для досягнення глобальних цілей сталого розвитку (затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 липня 2018 р. № 530-р), а також Національної стратегії створення безпечного та здорового середовища в Новій українській школі (схвалена Указом Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020).

У 2021 році буде впроваджено інструмент для самооцінки закладу освіти «Індекс Здоров'я Школи» – це детальний опитувальник для самостійного оцінювання закладу загальної середньої освіти, який дозволяє оцінити ситуацію в закладах загальної середньої освіти відповідно до восьми складових Моделі здорової школи.

Важливе питання для розбудови Нової української школи - перетворення закладів загальної середньої освіти на простір здоров'я, де діти не втрачають здоров'я, сидячи за партами і ведучи малорухливий спосіб життя, а навпаки – зміцнюють імунітет, гармонійно розвиваються, демонструють високий рівень рухової активності, фізично готуються до захисту своєї країни. Для досягнення цієї мети розроблено нову модель фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи закладів загальної середньої освіти «Від «Джуніор3» до здорового способу життя», модельну навчальну програму з фізичної культури

для 5-6 класів, яку цьогоріч розпочнуть пілотувати і апробувати у 5-х експериментальних класах НУШ. Основне завдання програми – здійснювати не спортивну підготовку учнів, а розвивати їхні фізичні якості.

Освіта національних меншин

Для забезпечення права на навчання мовами корінних народів, національних меншин та вивчення цих мов функціонує відповідна мережа закладів освіти.

У закладах дошкільної освіти здійснюється виховання кримськотатарською (окремі групи, 60 дітей), молдовською (13 закладів, 1091 дитина), польською (1 заклад, 131 дитина, російською (128 закладів, 22508 дітей), румунською (61 заклад, 3487 дітей), словацькою (окремі групи, 113 дітей), угорською (76 закладів, 5140 дітей).

У закладах загальної середньої освіти освітній процес поряд з державною мовою здійснюється дев'ятьма мовами корінних народів і національних меншин (болгарською, окремі класи, 46 учнів), кримськотатарською (окремі класи, 64 учні), молдовською (1 заклад, 2388 учнів), німецькою (1 заклад, 160 учнів), польською (4 заклади, 1086 учнів), російською (55 закладів, 130778 учнів), румунською (69 закладів, 16302 учні), словацькою (окремі класи, 138 учнів), угорською (73 заклади, 17601 учень). Як предмет, факультативно або в гуртках вивчається 15 мов національних меншин.

Заклади загальної середньої освіти з класами з навчанням мовами корінних народів, національних меншин забезпечуються навчальною літературою, обладнанням, підручниками та педагогічними працівниками. Так, у 2020 році видано 57 назв таких підручників загальним накладом 294,5 тис. примірників).

Для закладів загальної середньої освіти з класами з молдовською і румунською мовами навчання підготовка педагогічних кадрів здійснюється в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті, Ужгородському та Чернівецькому національних університетах; кримськотатарською – у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Таврійському національному університеті імені В. І. Вернадського, угорською – на базі Українсько-угорського навчально-наукового інституту Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» та Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ; польською – у Волинському, Дрогобицькому педагогічному, Київському, Львівському, Прикарпатському, Хмельницькому національних університетах; словацькою – у Львівському та Ужгородському національних університетах, болгарською – в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті.

З метою вирішення проблемних питань щодо забезпечення освітніх прав представників національних меншин затверджено нове Положення про Раду представників громадських об'єднань корінних народів, національних меншин України при Міністерстві освіти і науки України як консультативно-дорадчого органу. До складу цієї Ради входять 32 представники ГО корінних народів, національних меншин. Постійно ведеться конструктивний діалог з

представниками громадських організацій корінних народів та національних меншин, педагогічною громадськістю.

Міністерство здійснює заходи з розвитку толерантності й порозуміння в Україні через міжкультурну освіту, запровадження інноваційних практик роботи з формування соціальної компетентності дитини в закладах дошкільної, загальної середньої освіти, а також шляхом впровадження інтегрованої програми виховної спрямованості «Культура добросусідства». Адаптована програма «Український віночок» курсу «Культура добросусідства» для закладів дошкільної освіти й розроблені відповідні методичні матеріали. Для 10 областей (Донецька, Закарпатська, Запорізька, Луганська, Львівська, Київська, Одеська, Харківська, Херсонська, Чернівецька) видані регіональні варіанти робочих зошитів і матеріалів для батьків і педагогів за програмами «Я, моя сім'я, мої сусіди», «Місце, де ми живемо», «Учимося, працюємо і відпочиваємо разом» курсу «Культура добросусідства», які можна використовувати в системі формальної освіти України з 1 по 7 класи, а також посібники до програми виховних годин «Я. Ми. Країна» для 5-11-х класів.

У 2020-2021 роках активізувалося і дає позитивні результати міжнародне співробітництво в царині задоволення освітніх потреб національних меншин, зокрема з Угорщиною, Румунією та Польщею.

Співпраця з міжнародними партнерами

Протягом травня-серпня 2021 року тривав онлайн-курс «Нова українська школа: перехід на наступний рівень» для вчителів шкіл-учасниць інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня, регіональних координаторів та тренерів. Навчання для 2500 учасників організовано за підтримки проектів «Навчаємось разом», що фінансуються Міністерством закордонних справ Фінляндії та ЄС, Європейським фондом освіти, Європейським центром ім. Вергеланда, фондом «The LEGO Foundation», Британською Радою в Україні, Гете-Інститутом в Україні, Посольством Франції в Україні.

Зміст програми передбачав підготовку вчителів до реалізації компетентнісного та діяльнісного підходів, ознайомлення з модельними навчальними програмами та практичне створення освітньої програми закладу освіти на основі обраних модельних програм, розроблення навчальних програм та матеріалів, модулів з оцінювання.

Окрім того, Британською Радою в Україні та Представництвом «Кембрідж Юніверсіті Прес» створено та профінансовано платформу NUS-English.com.ua, що надає теоретичну та практичну підтримку вчителям англійської мови, які працюють за новими стандартами Нової української школи. Близько 25 000 вчителів англійської мови активно використовують ресурси платформи. Британською Радою в Україні також створено «групи професійної майстерності вчителів» для проведення постійних заходів професійного розвитку вчителів, запроваджено новий курс «Ключові уміння 21-го століття» у програми курсів підвищення кваліфікації вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти.

За цими курсами упродовж року заплановано підготувати 9000 вчителів англійської мови.

Післядипломна підготовка вчителів французької мови здійснюється за сприяння Посольства Франції в Україні. Ця програма поширюється також на базову педагогічну освіту, у ній беруть участь 11 університетів. На навчальній платформі зареєстровано 872 вчителів та викладачів французької мови в Україні, які активно користуються її матеріалами.

Гете-Інститут в Україні надає підтримку українським університетам у підготовці майбутніх вчителів німецької мови за найновішими науковими стандартами з фахової дидактики. На сьогоднішній день дев'ять державних закладів України активно імплементують модулі програми. Понад 3000 вчителів німецької мови отримали підвищення кваліфікації для роботи в Новій українській школі.

За фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Королівства Норвегія, Міністерство освіти і науки України та Європейський центр ім. Вергеланда спільно реалізують Програму підтримки освітніх реформ в Україні «Демократична школа». У її рамках здійснено навчання понад 90 000 вчителів і керівників ЗЗСО. Реалізований проєкт з підвищення інституційної спроможності та зміцнення автономії майже 300 шкіл по всій Україні. Для пояснення нововведень, пов'язаних із переходом до Нової української школи на рівні базової середньої освіти, створено цикл із 4х відкритих онлайн-курсів «30 кроків до нової української школи: навчаємо громадянина». Курси доступні на платформі «Прометеус». З січня 2021 р. на курсах зареєструвалися майже 40 000 освітян. У рамках пілотування Державного стандарту базової середньої освіти у 5-6 класах експерти програми вже провели понад 200 інтерактивних занять з педагогічними колективами 136 залучених пілотних шкіл, у яких взяло участь понад 2500 учителів.

Плідною є співпраця з Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, зокрема з питань відбудови та реконструкції закладів освіти в Донецькій та Луганській областях, надання дітям в цих регіонах психологічної підтримки, організації харчування.

Міністерство освіти і науки України в партнерстві з IREX (Радою міжнародних досліджень та обмінів), МБФ «Академія української преси», StopFake реалізує проєкт «Вивчай та розрізняй. Інфо-медійна грамотність». У проєкті беруть участь 1293 заклади загальної середньої освіти та 3295 вчителів, 24 заклади післядипломної педагогічної освіти, 21 заклад вищої освіти, які здійснюють підготовку педагогічних кадрів.

Триває плідна багаторічна співпраця у сфері розвитку та реформування шкільної освіти з прав людини з Координатором проєктів ОБСЄ в Україні. Створено навчальні посібники для учнів та вчителів: «Шкільний календар з прав людини», онлайн-курс «Права людини в освітньому просторі» та проводяться семінари, тренінги для тренерів з прав людини.

З метою координації упровадження реформи «Нова українська школа» та на виконання заходів Оперативного плану Міністерства освіти і науки України у травні–червні 2021 р. проводилося загальнодержавне моніторингове

дослідження серед учасників освітнього процесу – вчителів і батьків учнів третього класу. Дослідження мало на меті збір і подання до МОН України актуальних даних щодо особливостей процесу введення нових підходів до навчання учнів у закладах ЗСО відповідно до вимог нового Державного стандарту початкової освіти в рамках реформи «Нова українська школа».

До вибірки дослідження увійшло 2 019 закладів ЗСО, у них опитувалось по одному вчителю та по 10 батьків учнів третього класу. Інструментом дослідження були анкети для самозаповнення у формі онлайн-анкетування за допомогою сервісу Google Forms.

Концепція НУШ передбачає таку організацію освітньої діяльності в класі, котра сприятиме реалізації компетентнісного підходу. Це означає, що учні повинні навчитися розв'язувати поставлені завдання не лише одноосібно, а й у групі. Цьому мають сприяти різноманітні форми та прийоми організації навчання в класі. З'ясовано, що 75,5 % вчителів під час уроків комбінують різні форми організації роботи учнів. Майже кожен десятий педагог (9,24 %) віддає перевагу груповій роботі. Отже, можна констатувати, що вчителі урізноманітнюють освітній процес, сприяючи зацікавленості учнів у навчанні та

Концепція НУШ покликана формувати в учнів її позитивне сприйняття. Серед уподобань учнів третього класу на першому місці вчитель, про це свідчать 58,8 % їхніх батьків. Також школярам подобається те, що в них з'явилися друзі в класі (48,6 %) та що під час уроків вони щось досліджують або за чимось спостерігають (46 %).

Основні завдання

Відповідно до Концепції НУШ, до 2030 року траєкторія розвитку загальної середньої освіти включатиме низку обов'язкових компонентів:

- новий зміст освіти, що базується на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві;
- умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно;
- наскрізний процес виховання, котрий формує цінності;
- децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію;
- педагогіка, яка ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм;
- нова структура школи, що дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентностей для життя;
- справедливий розподіл державних коштів, що забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти;
- сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби й технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні закладу освіти;

- оптимізація мережі закладів ЗСО;
- поява й розбудова опорних закладів освіти;
- участь України в міжнародних порівняльних дослідженнях (Programme for International Student Assessment, PISA);
- розвиток STEM-освіти.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА – НОВИЙ ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ОСВІТИ

Стратегічними цілями державної політики у сфері освіти, визначеними Національною стратегією зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р), є створення інклюзивного освітнього середовища, яке задовольняє особливі освітні потреби всіх учасників освітнього процесу.

Упродовж останніх років в Україні спостерігається значне збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП), які віддають перевагу інклюзивному навчанням.

Це пов'язано з удосконаленням нормативно-правового забезпечення освіти дітей з ООП, збільшенням кількості батьків, які віддають перевагу навчанням дитини в закладі освіти за місцем проживання родини, підвищенням фахової підготовки педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища, а також запровадженням з 2017 р. субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами.

За офіційними статистичними даними впродовж останніх п'яти років чисельність учнів, котрі навчаються в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти, зросла майже в 5 разів (із 4 180 у 2016/2017 н. р. до 25 078 осіб у 2020/2021 н. р.). Найбільша кількість учнів, охоплених інклюзивним навчанням, у Дніпропетровській, Запорізькій, Київській областях та м. Києві.

Кількість закладів загальної середньої освіти, при яких організовано інклюзивні класи, зросла більш ніж у 4 рази (з 1 518 у 2016/2017 н. р. до 6 394 од. у 2020/2021 н. р.). Львівська, Дніпропетровська, Київська та Одеська області мають найбільшу кількість закладів, у яких запроваджено інклюзивне навчання.

Кількість інклюзивних класів збільшилася у 6,9 раза (з 2 715 у 2016/2017 н. р. до 18 681 од. у 2020/2021 н. р.). Дніпропетровська, Київська, Запорізька та Одеська області лідери за цим показником.

Зросла кількість асистентів учителя в інклюзивних класах у 9 разів (з 1 825 асистентів у 2016/2017 н. р. до 17 215 асистентів у 2020/2021 н. р.).

З метою забезпечення якісною освітою дітей із особливими освітніми потребами держава робить поступальні кроки.

Запроваджено надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання підтримки особам з особливими освітніми потребами, обсяги якої становили у 2020 і 2021 рр. – 504,4 млн грн.

За три роки в Україні створено діючу мережу інклюзивно-ресурсних центрів (далі - ІРЦ), фахівці яких забезпечують системний кваліфікований психолого-

педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в процесі інклюзивного навчання. Станом на 01.07.2021 кількість ІРЦ складала 637 одиниць (01.01.2021 – 633, 01.01.2020 – 635, 01.01.2019 – 522 ІРЦ).

Зазначені ІРЦ забезпечені за рахунок держави заробітною платою, обладнанням відповідно до розробленого Міністерством переліку (наказ МОН від 03.05.2018 № 447), комплектами (699 комплектів) сучасних світових методик для проведення комплексної оцінки розвитку дітей, 869 фахівців пройшли навчання використанню цих методик, 466 з них отримали сертифікати міжнародного зразка, що гарантує надання ними якісних послуг на рівні міжнародних стандартів.

Усі такі центри діджиталізовано, функціонує інформаційна освітня система АС ІРЦ для забезпечення зручного доступу до послуг, що особливо актуально в сучасних реаліях адаптивного карантину.

З метою удосконалення роботи ІРЦ, які впроваджуватимуть європейські стандарти безбар'єрності, оновлено положення про інклюзивно-ресурсний центр та передбачено запровадження нових підходів до оцінки особливих освітніх потреб.

Удосконалено організацію інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти, зокрема, змінами в оновленому Порядку організації інклюзивного навчання в ЗДО впроваджено диференційований підхід до забезпечення підтримки дітей з особливими освітніми потребами (ООП) відповідно до рівнів підтримки, що забезпечить індивідуалізацію освітнього процесу для дошкільнят з особливими освітніми потребами та допомогу в підтримці кожної дитини у відповідності до її потреб.

Увага держави й далі сфокусована на забезпеченні підручниками та посібниками осіб із особливими освітніми потребами: друкуються книги для дітей з окремими порушеннями розвитку, зокрема рельєфно-крапковим шрифтом (шрифтом Брайля), збільшеним шрифтом для осіб зі зниженим зором, підручники для осіб із інтелектуальними порушеннями, для глухих і осіб зі зниженим слухом. Наклади постійно зростають відповідно до потреб дітей із особливими освітніми потребами. Так, у 2020 р. було видано 12 426 примірників підручників шрифтом Брайля.

Невід'ємною складовою інклюзивного освітнього середовища є архітектурна доступність закладів освіти з урахуванням принципів універсального дизайну та розумного пристосування будівель, приміщень та прибудинкових територій закладів.

Законом України «Про освіту» визначено, що будівлі, споруди і приміщення закладів освіти повинні відповідати вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартам (ДБН В.2.2-3:2018 «Будинки і споруди. Заклади освіти», ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»).

Основними елементами забезпечення архітектурної доступності та умов для організації інклюзивного навчання в закладі освіти є:

- доступність прилеглої території до будівлі закладу освіти (шляхи руху, зона паркування транспорту);
- безбар'єрний вхід (входи, виходи, сходи, пандуси);

- безперешкодний рух в приміщеннях (коридори, ліфти, підйомники, позначення, піктограми);
- доступність до дверних і відкритих прорізів;
- пристосування приміщень (шляхів руху, загальних і санітарних приміщень, рекреаційних зон).

Поряд з цим, універсальний дизайн та розумне пристосування в освіті передбачає не лише дотримання вимог архітектурної доступності будівель та приміщень закладів освіти, а стосується навчальних матеріалів, методів викладання та оцінювання досягнень дітей.

За офіційною статистичною інформацією у 2020/2021 н. р. у 11775 закладах загальної середньої освіти (зокрема у спеціальних) було забезпечено безперешкодний доступ для осіб з особливими потребами до першого поверху, що становить 79,5 % від загальної кількості таких закладів в Україні (14815), 0,6 % (90 закладів) – до другого поверху, 0,4 % (65 закладів) - до третього, 0,1 % (21) – до четвертого і наступних.

Порівняно з попереднім навчальним цей показник зріс на 0,7 %.

Міністерством проаналізовано інформацію департаментів (управлінь) освіти і науки обласних державних адміністрацій про стан підготовки до нового навчального року в контексті доступності закладів освіти для осіб з особливими потребами.

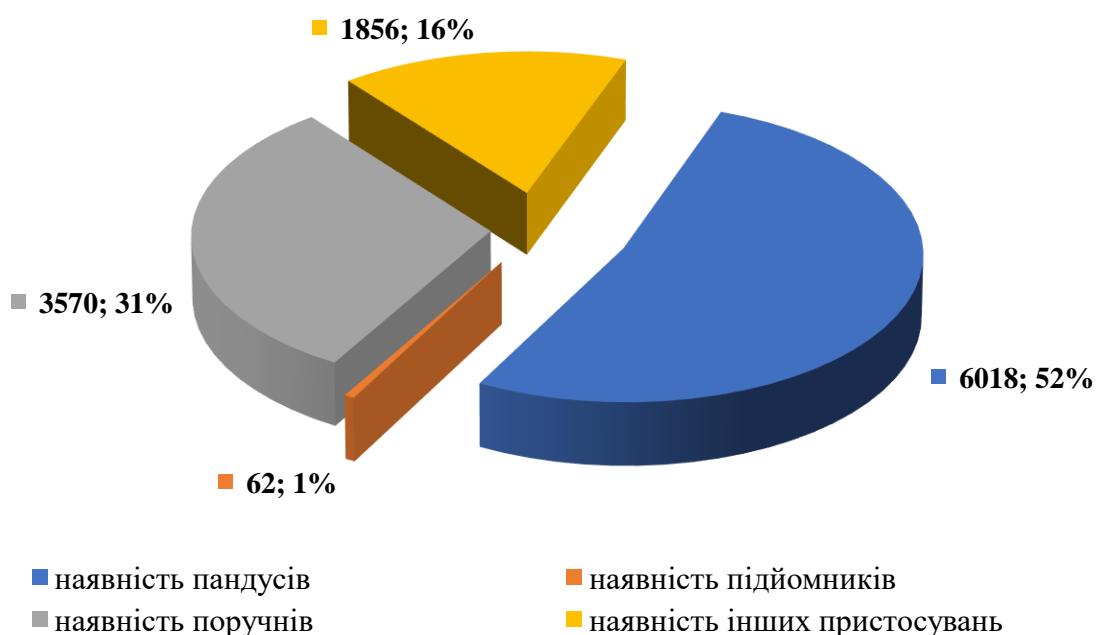
Так, станом на 01.08.2021 із 14 777 закладів освіти України доступність забезпечено наявністю таких засобів та пристосувань:

на вході до приміщення

- пандус – 6 018 заклади;
- підймальна платформа – 62 заклади;
- поручні – 3 570 закладів;
- інше – 1 856 закладів;

у приміщенні

- ліфт – 39 закладів;
- підймальна платформа – 43 заклади;
- контрастні рельєфні лінії/рельєфне покриття в пішохідних зонах – 398 заклади;
- контрастні обмежувальні смуги на сходах – 1 867 закладів;
- звукові сигналізатори – 726 закладів;
- сигнальні лампочки (маячки) – 141 заклад;
- універсальні кабінки в туалетах – 825 заклади.

Окрім того, 4 110 закладів освіти не потребують додаткових пристосувань на вході до приміщення, оскільки вхід забезпечено природним шляхом (на горизонтальному рівні).

Не забезпечені пристосуваннями на вході до приміщення для підйому осіб з інвалідністю 3 352 заклади освіти.

На сьогодні важливою соціальною проблемою в Україні є організація безпечного безоплатного перевезення учнів, дітей та педагогічних працівників до місць навчання (роботи) і проживання.

У 2021 році Кабінет Міністрів України спрямував місцевим бюджетам 490 млн грн на придбання шкільних автобусів на умовах співфінансування. Відповідне рішення Уряд ухвалив 16 грудня 2020 року.

Враховуючи високу вартість придбання шкільних автобусів, місцеві бюджети щорічно потребують додаткової державної підтримки для здійснення таких закупівель. Кошти на придбання автобусів спрямовано, зокрема, за рахунок розподілу 161,9 млн грн резерву освітньої субвенції та перерозподілу залишків за окремими бюджетними програмами МОН у сумі 328,1 млн грн.

Загалом, станом на 01.08.2021 загальна кількість учнів та дітей, які проживають за межею пішохідної доступності та потребують перевезення до місця навчання і додому, складає 376 913 осіб, у 2020 році – 350 225 особи, у 2019 році – 344 599 осіб, у 2018 році - 314 608 осіб, у 2017 році – 290 344 особи, у 2016 році – 278 981 особа. Організовано усіма видами транспорту перевозиться 366 766 учнів та дітей, що складає 97 % від загальної кількості учнів та дітей, що потребують перевезення. Шкільними автобусами перевозиться 328 502 учня, що складає 90 % від загальної кількості учнів, які перевозяться.

Перевезення учнів та дітей здійснюється 7 122 одиницями транспортних засобів (без урахування рейсових, маршрутних транспортних засобів, якими учні, діти доїжджають до місця навчання і додому за кошти місцевих бюджетів

(безкоштовно, на пільгових умовах), з них – 6 693 шкільними автобусами та 429 одиницями найманого/орендованого транспорту. Також, за інформацією органів управління освіти обласних державних адміністрацій, перевезення здійснюється іншими видами транспорту, що не фінансуються місцевими бюджетами.

Протягом 2016 - 2021 років загалом закуплено 2 375 шкільних автобусів. Найбільша кількість зазначених транспортних засобів у Львівській (165), Дніпропетровській (155), Харківській (131), Полтавській (126) та Одеській (125) областях. За оперативною інформацією станом на 01.08.2021 протягом поточного року закуплено 75 шкільних автобусів (найбільше у Дніпропетровській (26), Полтавській (23), Чернівецькій (10) областях). До кінця поточного року заплановано придбання 430 одиниць транспортних засобів, у тому числі 31 спеціальних шкільних автобусів.

Потреба в шкільних автобусах на сьогодні складає 1 246 одиниць, з них 72 – спеціальних.

Пріоритетними напрямками розвитку інклюзивної освіти залишаються:

- збільшення частки закладів освіти, у яких організовано інклюзивне навчання;

- зростання чисельності асистентів вихователя для закладів дошкільної освіти, асистентів учителя для закладів загальної середньої та закладів професійної (професійно-технічної) освіти;

- розбудова сучасного, безпечного, інклюзивного й комфортного освітнього середовища в закладах освіти;

- створення нового освітнього простору в закладах загальної середньої освіти відповідно до принципів мотивувального та креативного дизайну, технологічності й інклюзивності;

- організація системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників різних рівнів освіти щодо роботи з дітьми із особливими освітніми потребами.

Сучасна українська освіта для дітей, які мають труднощі в навчанні, має ряд ключових проблем.

Зокрема, це недостатня якість та доступність освіти для осіб з особливими освітніми потребами, зокрема - інклюзивної освіти; відсутність підтримки в освітньому процесі для широкого кола дітей, які мають труднощі в навчанні; відсутність освітніх послуг для дітей, які знаходяться на довготривалому лікуванні; існуючої кількості інклюзивно-ресурсних центрів не вистачає для роботи з усіма дітьми; не всі педагогічні працівники готові до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; потреба у субвенції на державну підтримку дітей з особливими освітніми потребами потребує зростання удвічі; не впроваджено для застосування міжнародну класифікацію функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей.

На 2021 – 2022 рік для досягнення цих цілей ми плануємо:

- імплементувати Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року в освіту для осіб з особливими освітніми потребами;

- розробити та затвердити Національну стратегію освіти осіб з особливими освітніми потребами;

оновити положення про організацію інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти, про спеціальну школу та навчально-реабілітаційний центр;

оновити підходи до організації та функціонування спеціальних класів;

утворити державну установу, що надаватиме освітні послуги дітям, які перебувають на довготривалому лікуванні в закладах охорони здоров'я;

створити нові інклюзивно-ресурсні центри та забезпечити їх сучасними методиками для проведення комплексної оцінки дітей раннього віку;

розробити методичні рекомендації щодо багаторівневої підтримки в освітньому процесі;

забезпечити підвищення рівня підготовки педагогічних працівників та асистентів вчителів закладів загальної середньої освіти, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА

Важливе місце у створенні додаткових умов для самовизначення, саморозвитку, самореалізації особистості, формування її моральних якостей, соціально-громадського досвіду, сприяння професійній орієнтації належить системі позашкільної освіти, яка допомагає кожній дитині повірити у свої здібності та розкрити власний потенціал, набути додаткових цікавих знань та практичних навичок, сформувавшись як громадянин і патріот.

Система позашкільної освіти – це 1 351 заклад позашкільної освіти (17 державних, 1 320 комунальних, 14 приватних), де працюють 71,5 тис. різноманітних гуртків (творчих об'єднань, секцій, студій) художньо-естетичного, науково-технічного, еколого-натуралістичного, туристсько-краєзнавчого, фізкультурно-спортивного та інших напрямів). У цілому заклади позашкільної освіти системи освіти) відвідують більш ніж 1 млн 138 тис. дітей, (з них 9,4 тис. дітей з особливими освітніми потребами, понад 7,3 тис. дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та майже 35,7 тис. дітей із малозабезпечених сімей).

Протягом першого півріччя 2021 року у зв'язку із розгортанням процесів децентралізації, формування об'єднаних територіальних громад активно відбувалась оптимізація мережі позашкільних закладів в регіонах.

У результаті відкрито 18 нових закладів позашкільної освіти (по 5 – у Київській та Сумській, 3 – в Івано-Франківській, 2 – у Рівненській, по 1 – у Дніпропетровській, Львівській і Харківській областях), з яких 14 закладів - у новостворених територіальних громадах.

25 профільних закладів реорганізовано у 10 комплексних (Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська і Черкаська області). Найбільше реорганізовано закладів науково-технічного та екологічного профілю.

Ознакою якісного реформування мережі позашкільних закладів є збільшення охоплення дітей. Наприклад, у Житомирській області у закладах працювали 182 гуртки, які відвідували 4,5 тис. дітей. У результаті реорганізації

в 3 новоутворених закладах почали працювати 195 гуртків, у яких позашкільну освіту здобувають більше 5 тис. дітей. У 2020 році децю зросла чисельність вихованців у ЗПО в Одеській (+7,8%) і Житомирській(+1,1%) областях. Найбільших втрат контингенту зазнали ЗПО в Чернівецькій (-26%), Закарпатській (-17,3%), Черкаській (-12,8%), Івано-Франківській (-12,3%), Чернігівській (-10,5%) областях.

Щорічна стабільність контингенту вихованців спостерігається в Запорізькій, Луганській областях і м. Київ.

Загалом охоплення дітей позашкільною освітою в гуртках закладів позашкільної та загальної середньої освіти становить майже 60 %. Переважна більшість (89,5%) - це міські діти, отже залишається проблемним забезпечення доступу до позашкільної освіти дітям у сільській місцевості.

Питання доступності до позашкільної освіти в регіонах протягом минулого навчального року вирішувалось різними шляхами:

- відкриття нових позашкільних закладів;
- створення позашкільних підрозділів у складі закладів загальної середньої освіти та центрів позашкільної освіти в опорних школах (приклади Київської та Кіровоградської областей);
- відкриття філій позашкільних закладів (загалом на сьогодні 82 закладів мають 391 філію, у яких працюють 2, 8 тис гуртків – 43 тис. дітей);
- організація роботи гуртків різних напрямів на базі закладів загальної середньої освіти (сьогодні 11,7 тис. шкіл мають 77,8 тис. гуртків позашкільної освіти, які відвідують 1 млн 322 тис. учнів);
- надання послуг позашкільної освіти у громадах, які не мають позашкільних закладів, за рахунок годин обласних центрів позашкільної освіти або залучення на договірній основі заклади позашкільної освіти інших територіальних громад на умовах співфінансування відповідно до Закону України «Про співробітництво територіальних громад» (Хмельницька, Чернігівська області).

У системі позашкільної освіти щороку проводяться більше 66 тис. різноманітних організаційно-масових заходів, до участі в яких залучаються понад 70 % дітей шкільного віку.

Останнім часом відбулося суттєве оновлення роботи з талановитими та обдарованими дітьми і молоддю, створено нову систему заходів для молоді, схильної до наукової діяльності; завдяки активній позиції МОН та Національного центру «Мала академія наук України» посилено державну підтримку науково обдарованих дітей та молоді. Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН став найбільшим у державі інтелектуальним змаганням, у якому щороку на різних його етапах беруть участь майже 250 тис. учнів у 65 наукових секціях за різними напрямами науки, техніки, культури, мистецтва тощо.

Відкритий Президентом України Володимиром Зеленським перший у державі інтерактивний освітній центр «Музей науки» створений як еталон для подальшого масштабування таких музеїв в межах всієї України. І така робота вже розгорнута в країні.

Юні українські таланти впевнено вийшли на міжнародну арену. Так, тільки у 2020-2021 навчальному році на міжнародній арені на більш ніж 70 міжнародних заходах здобуто 328 призових місць, з яких Гран-прі та I місце – майже 40%.

Позашкільна освіта – це потужна платформа для системного національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Зокрема, тільки позашкільними закладами за рік проводиться більше 4,5 тис. заходів з національно-патріотичного виховання, до яких залучаються понад 260 тис. учасників. Одним із основних заходів національно-патріотичного виховання дітей та молоді є Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»). Щороку участь у ній в усій Україні беруть близько 150 тис. дітей.

На сьогодні в Україні діє цілісна потужна система органів учнівського самоврядування. За ініціативи представників учнівських активів Міністерством створена Всеукраїнська рада старшокласників, яка об'єднує учнівські парламенти, республіки, осередки, ради тощо та активно діє, координує всеукраїнські лідерські проекти, акції, ініціативи.

Розроблено сучасну систему наукового та навчально-методичного забезпечення позашкільної освіти.

Значно удосконалено систему підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів для позашкілля; суттєво збільшилася частка працівників з вищою педагогічною освітою, в тому числі молодих педагогів. З прийняттям нового Закону України «Про освіту» розширено права педагогів-позашкільників (академічна свобода, вільний вибір форм і місця підвищення кваліфікації тощо), позашкільну освіту визначено як важливу складову системи освіти, закріплено можливість визнання та врахування результатів навчання в інших закладах освіти, задекларовано фінансову й академічну автономію закладів, передбачено можливість субвенції з державного бюджету.

Разом з тим, Міністерство занепокоєне ситуацією з позашкільною освітою в новостворених територіальних громадах. Протягом минулого року мережа закладів позашкільної освіти зменшилася на 38 закладів. У більшості випадків така ситуація зумовлена неспроможністю територіальних громад утримувати заклади позашкільної освіти, оскільки їх фінансування здійснюється за рахунок частини доходів місцевих бюджетів, які не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів. Тому з метою економії коштів місцевою владою приймаються рішення про закриття, злиття або об'єднання закладів позашкільної освіти.

Міністерство розуміє, з якими проблемами стикаються сьогодні виконавчі органи рад територіальних громад, однак, не може допустити порушень прав дітей на здобуття позашкільної освіти та зменшення показника охоплення нею.

Існує проблема забезпечення рівного доступу до позашкільної освіти дітям сільської місцевості (89,5% дітей здобувають позашкільну освіту в містах), тому так важливо сьогодні у кожній сільській чи селищній громаді створити їм умови для реалізації власних нахилів та здібностей, змістовного дозвілля в позаурочний час.

У цьому контексті не можуть не турбувати процеси об'єднання закладів позашкільної освіти а областях Волинській (Ківерцівський, Старовижнівський райони), Дніпропетровській (міста Дніпро та Верхньодніпровськ), Житомирській (Житомирський район), Одеській (м. Чорноморськ), Черкаській (м. Умань), Полтавській (м. Карлівка), Чернігівській (Прилуцький, Чернігівський райони та м. Носівка), Харківській (Ізюмський, Куп'янський, Лозівський райони), Херсонській (Білозерський, Голопристанський, Каховський райони), а також наміри об'єднати заклади позашкільної освіти обласного підпорядкування у Хмельницькій області.

Міністерство освіти і науки України реагує на кожний випадок порушення прав дітей на позашкільну освіту та має позитивні приклади співпраці з громадами у цих питаннях. МОН не підтримує практику фінансування позашкільної освіти за остаточним принципом.

З метою захисту прав дітей на позашкільну освіту в умовах децентралізації Міністр освіти і науки Шкарлет С.М. перед формуванням бюджетних пропозицій звернувся до голів обласних, Київської міської державних адміністрацій з проханням взяти під особистий контроль ситуацію із забезпечення права дітей на позашкільну освіту передбачити відповідне фінансування комунальних закладів (лист МОН від 07.05.2021 № 1/9-237).

Для створення дієвого механізму захисту конституційного права кожної дитини на освіту Міністерство освіти і науки України вдосконалює нормативно-правову базу позашкільної освіти як основне підґрунтя його належного функціонування:

Зокрема, підготовлений МОН проєкт змін до Закону України «Про позашкільну освіту», внесений на розгляд Верховної Ради України, передбачає розширення доступу до позашкільної освіти, розвиток закладів позашкільної освіти усіх форм власності, інших суб'єктів освітньої діяльності в системі позашкільної освіти.

Також МОН підготувало зміни до деяких постанов Кабінету Міністрів України, що регулюють діяльність у сфері позашкільної освіти. Зокрема, Міністерством розроблений проєкт акта, який передбачає збільшення тривалості відпустки педагогічних працівників закладів позашкільної освіти, розширення фінансової спроможності позашкільних закладів, підвищення заробітної плати педагогів-позашкільників шляхом просування за тарифним розрядом.

Затверджено нові ліцензійні умови для закладів позашкільної освіти (постанова КМУ від 24.03.2021 № 365), значно демократизовано підходи до процедури ліцензування.

Для більш віддаленої перспективи Стратегічна дорадча група при МОН сформулювала такі основні напрями Дорожньої карти розвитку позашкільної освіти:

- імплементація нового законодавства про позашкільну освіту як структурного компонента системи безперервної освіти та її розвиток як відкритої державно-громадської системи на основі розподілу відповідальності між державою, громадою і батьками;
- створення нової моделі фінансування позашкільної освіти (принцип *«гроші ходять за дитиною»*, гранти, проєкти, стипендії тощо);

– упровадження ринкової конкуренції в системі позашкільної освіти, у межах якої її заклади зможуть розширювати спектр своїх послуг, розробляти стратегії їх розвитку, вивчати потреби дітей, закуповувати послуги для них за віком та іншими критеріями, організовувати майданчики для реабілітації осіб із інвалідністю;

– розроблення нового контенту навчальних технологій позашкільної освіти з урахуванням найкращого міжнародного досвіду та національних традицій.

Таким чином, у новітній історії України визначено напрями подальшої модернізації системи позашкільної освіти, підвищення якості й доступності здобуття такої освіти різними категоріями дітей, створення умов і механізмів стабільного розвитку на основі збереження національних традицій та мережі закладів.

ПРОФЕСІЙНА (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА) ОСВІТА

Професійна (професійно-технічна) освіта є невід’ємним складником української системи освіти, який функціонує для того, щоб кожен охочий міг оволодіти знаннями, уміннями і навичками за певною робітничою професією і самореалізуватися. Професійна освіта орієнтована на задоволення актуальних потреб ринку праці. Підготовка фахівців у сегменті професійної (професійно-технічної) освіти безпосередньо впливає на зміцнення економіки держави.

Професійна (професійно-технічна) освіта – система підготовки кваліфікованих кадрів, яка здатна крім первинної професійної підготовки забезпечити навчання дорослого населення за короткостроковими програмами, підвищити їхню кваліфікацію та здійснити перепідготовку. Тобто вона покликана гнучко реагувати на зміни у кон’юктурі ринку праці, забезпечити навчання впродовж усього життя.

Станом на 1 січня 2021 року в Україні працює 708 закладів профосвіти, з яких найбільше розташовано на Дніпропетровщині (58 закладів), Львівщині (55) та Донеччині (43) та професійну освіту здобувають 239,8 тис. учнів.

У закладах професійної освіти, що підпорядковані МОН, працює 32 тис 841 педагогічний працівник.

Впродовж 1991-2021 рр. відбувалося поступове зменшення кількості здобувачів професійно-технічної. Станом на 1 січня 2021 року відносно до 1 січня 1991 року кількість здобувачів П(ПТ)О зменшилася майже втричі. Серед основних причин зменшення кількості здобувачів П(ПТ)О є зростання кризових явищ в економіці 1990-х років, погіршення умов праці в реальному секторі економіки, зменшення попиту на робітничі кадри, особливо у сфері виробництва. Зменшенню кількості здобувачів П(ПТ)О сприяли тоді й сприяють понині невтішні демографічні тенденції в Україні (старіння населення, зниження народжуваності).

Учні закладів професійної (професійно-технічної) освіти навчаються за 430 професіями. Найпопулярнішими професіями є: кухар, водій автотранспортних засобів, кондитер, автослюсар, електрогазозварник і тракторист-машиніст.

У закладах навчається 10,2 тис. учнів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та 4,3 тис. осіб з особливими освітніми потребами.

Модернізація мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти передбачає зменшення кількості малокомплектних закладів (з контингентом учнів менше 300 осіб) шляхом приєднання їх до більш потужних.

Рішення про реорганізацію закладів Міністерством приймаються за поданням регіональних департаментів (управлінь) освіти і науки, згодою колективів навчальних закладів, а також відповідно до регіональних планів розвитку професійно-технічної освіти.

Протягом 2020 року Міністерством освіти і науки видано 17 наказів щодо припинення 19 закладів професійної (професійно-технічної) освіти шляхом приєднання до більш потужних, у 2021 році – 6 таких наказів щодо припинення 8 закладів. Загалом впродовж 1991-2021 рр. кількість закладів П(ПТ)О зменшилась на 535 одиниць. Зменшення відбувалось, в основному, через реорганізацію закладів П(ПТ)О, що мали застарілу навчально-матеріальну базу, були малокомплектними.

Впродовж 2020 року у закладах П(ПТ)О навчалися 826 підлітків віком 14 років і менше, що на 8,5 % (65 осіб) більше ніж у 2019 р. та майже вдвічі більше (373 особи) ніж у 2017 р. Така позитивна тенденція пояснюється використанням закладами П(ПТ)О нових форм та методів навчання (дуальна освіта, відкриття навчально-практичних центрів), проведеній профорієнтаційній роботі. Практично кожен заклад П(ПТ)О зараз пропонує молодій людині-вступнику здобуття інтегрованої професії (наприклад, «штукатур; лицювальник-плиточник; маляр», «електрогазозварник; рихтувальник кузовів», «кухар; кондитер; пекар»), яка розширює можливості професійної реалізації. Також, впродовж 2018-2021 рр. сформувалась стійка тенденція до збільшення кількості дорослого населення, яке здобуває професійні кваліфікації робітників. Це сталося внаслідок зростання популярності робітничих професій серед незайнятого населення (професія «Кухар») та працюючого населення (професії «Водій автотранспортних засобів», «Тракторист-машиніст сільськогосподарського (лісового) виробництва», «Слюсар-ремонтник»), а також зростання популярності короткотермінових курсів (наприклад, курси шиття та крою, манікюру). Станом на 1 січня 2021 року кількість дорослого населення віком від 30 років і старше, що навчається, збільшилася на 3,4 % (на 366 осіб) ніж у попередньому році.

За підсумками роботи закладів професійної (професійно-технічної) освіти випуск склав 113,2 тис. осіб. Працевлаштовано за набутою професією – 89,8 тис. осіб (79 % від загального випуску).

Стратегія реформи

Відправною точкою реального реформування професійно-технічної освіти стало прийняття у 2019 році Концепції реформи «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року та затвердження

Міністерством деталізованої до неї Стратегії модернізації профтехосвіти до 2023 року. Наразі ці два документа визначають головні стратегічні цілі у розвитку галузі, а значить і є дороговказом для тих, хто разом з нами робить професійну освіту України кращою.

Підтримкою реформи професійної (професійно-технічної) освіти також став Указ Президента України Володимира Зеленського «Про пріоритетні заходи щодо розвитку професійної (професійно-технічної) освіти». На виконання Указу створено Раду з питань розвитку професійно-технічної освіти як консультативно-дорадчого органу при Президентові і затверджено її персональний склад. Рада з питань розвитку П(ПТ)О – це консультативно-дорадчий орган при Президентові України, основними завданнями якого є: моніторинг розвитку П(ПТ)О та забезпечення реалізації права громадян на якісну й доступну П(ПТ)О; вивчення тенденцій розвитку ринку праці і прогнозування пріоритетних напрямів та шляхів розвитку П(ПТ)О; розроблення пропозицій щодо формування сучасних професійних компетентностей у сфері П(ПТ)О; опрацювання питань щодо посилення спроможності закладів П(ПТ)О, зокрема удосконалення механізмів їх фінансування; сприяння взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, закладів П(ПТ)О з питань модернізації освітнього простору.

На виконання Указу також у 2021 р. розроблено проєкт Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022–2027 роки, яка має на меті створення умов для якісної підготовки кваліфікованих кадрів згідно з пріоритетами державної політики, орієнтованої на розвиток і самореалізацію особистості, її участі та інтеграції в суспільне життя. Виконання програми триватиме впродовж 2022-2027 років.

Оновлення законодавства. Різними депутатськими групами розроблено два проєкти нового Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» та зареєстровано у Верховній Раді України (за № 4207 від 12.10.2020 і № 4702-1 від 26.10.2020). Наразі в Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій створено робочу групу з метою підготовки єдиного закону на основі двох запропонованих.

У новому Законі щодо професійної освіти закладаються механізми для реалізації подальших кроків реформи «Нова українська школа», зокрема перехід з 2027 року на трирічну профільну середню освіту. Вона може бути як академічного, так і професійного спрямування. Вже зараз в новому проєкті Закону закладені та погоджені членами робочої групи такі новації. Наприклад, замість терміну «учень» планується використання терміну «студент» з подальшим вирівнюванням розміру стипендій студентів ЗП(ПТ)О до рівня стипендій студентів закладів фахової передвищої освіти (розмір стипендії збільшиться майже вдвічі). Також планується використання назви освітньої кваліфікації «спеціаліст» у сфері професійної освіти замість терміну «кваліфікований робітник». При цьому законопроєкт орієнтується на принцип людиноцентризму, на те, щоб забезпечити освітні та професійні потреби здобувача освіти, інтегрувати їх із ринком праці.

Освітнє середовище та якість П(ПТ)О

У 2016 році вперше з державного бюджету на обласний рівень спрямовано кошти на створення сучасних навчально-практичних центрів на базі закладів П(ПТ)О. Загалом на створення навчально-практичних центрів з державного бюджету вже виділено пів мільярда гривень. А саме:

- у 2016 році – 50 млн грн;
- у 2017 році – 50 млн грн;
- у 2018 році – 100 млн грн;
- у 2019 році – 50 млн грн;
- у 2020 році – 100 млн грн;
- у 2021 році – 150 млн грн.

Сьогодні в Україні активно оновлюється матеріально-технічна база закладів адже створено понад 300 навчально-практичних центрів, з яких 184 створено за кошти державного бюджету, а решта – за кошти соціальних партнерів та бізнесу. У 2021 році Конкурсна комісія МОН відібрала 62 заклади професійної освіти, які отримують кошти на облаштування нових або дооснащення раніше створених навчально-практичних центрів. Крім того, МОН вже розпочав підготовку проекту розпорядження Кабінету Міністрів України, яке дозволить розподілити субвенцію між визначеними областями. Оскільки створення навчально-практичних центрів відбувається на умовах співфінансування, частину коштів від загальної вартості центрів мають покрити з регіональних бюджетів, бюджетів закладів освіти або коштом соціальних партнерів.

Підготовка кваліфікованих кадрів у закладах П(ПТ)О відбувається відповідно до затверджених кваліфікаційних характеристик або стандартів професійної (професійно-технічної) освіти. Починаючи з 2015 року, розпочато розроблення таких освітніх стандартів за компетентнісним підходом. Він дозволяє готувати учнів відповідно до запитів роботодавців, а також конкретизує, якими знаннями, вміннями та навичками має володіти випускник. Всього впродовж 2006–2020 років розроблено й оновлено 551 стандарт П(ПТ)О. З них затверджено 220 стандартів на компетентнісній основі для підготовки за робітничими професіями. Впровадження нових стандартів П(ПТ)О, а на їхній основі освітніх та навчальних програм за предметами або навчальними модулями – це забезпечення гнучкості та мобільності підготовки робітничих кадрів.

Дуальна освіта

У професійній освіті дуальне навчання пілотували впродовж 2015-2017 років. Тоді здійснювався експеримент з організації навчально-виробничого процесу з елементами дуальної форми навчання проходив на базі Вищого професійного училища №33 м. Києва (професія «Кухар»), Вищого професійного художнього училища м. Львова (професія «Маляр»), Вищого професійного училища машинобудування м. Запоріжжя (професія «Токар»). Перший випуск

трьох експериментальних груп засвідчив позитивні результати впровадження елементів дуальної форми навчання: високий рівень працевлаштування – до 97%, підвищення якості професійної підготовки на 12- 17%, додаткові фінансові надходження – до 50 тис. грн у кожному закладі, зменшення витрат на комунальні послуги та витратні матеріали, більш стійка та взаємовигідна співпраця з роботодавцями.

Нині навчання за дуальною формою у П(ПТ)О регулюється розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 660-р «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» та наказом МОН від 12 грудня 2019 року № 1551 «Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти». Також МОН надало методичні рекомендації щодо укладання договору про здобуття професійної освіти за дуальною формою (лист МОН від 18 травня 2021 року № 1/9-260).

У 2019/2020 та 2020/2021 навчальні роки – 235 закладів П(ПТ)О впроваджували дуальну форму здобуття освіти.

Від загальної кількості мережі закладів П(ПТ)О найбільший відсоток закладів освіти, що впроваджували дуальну форму здобуття освіти у 2019/2020 та 2020/2021 навчальні роки, становлять заклади Хмельницької області (78,6 %), м. Києва (75 %), Львівської (63,6 %), Кіровоградської та Чернігівської (по 50 %) областей. Найменший відсоток зацікавлених у дуальній формі показали заклади П(ПТ)О Івано-Франківської (4 %), Миколаївської (6 %), Тернопільської (9 %) та Полтавської (11 %) областей.

Рівень участі роботодавців у дуальній формі здобуття освіти становить найбільшу кількість у м. Києві (175), Житомирській (160), Львівській (134), Вінницькій та Хмельницькій (по 125), Рівненській (111) областях. Найменш активна участь роботодавців зафіксовано в Тернопільській (2), Черкаській та Київській (3) областях.

Прийом на навчання до закладів П(ПТ)О за дуальною формою у 2020-2021 навчальному році становить 6 660 осіб у 192 закладах. Загалом у 2020-2021 навчальному році 217 закладів професійно-технічної освіти застосовують дуальну форму навчання, де навчається 12 395 осіб, залучено 1376 підприємств. Щороку кількість учнів, які обирають таку форму навчання, збільшується.

Міжнародне співробітництво

У 2020 р. підтримано реалізацію Програми Європейського Союзу та його держав-членів (Німеччини, Фінляндії, Польщі та Естонії) «EU4Skills: кращі навички для сучасної України». Вона покликана підвищити ефективність змін у П(ПТ)О та підтримати модернізацію інфраструктури закладів П(ПТ)О.

Також у сфері П(ПТ)О на національному й регіональному рівнях реалізується низка міжнародних проєктів, які підтримують здійснення реформ, зокрема українсько-німецький проєкт «Просування енергоефективності та імплементації Директиви ЄС про енергоефективність в Україні», українсько-швейцарський проєкт «Державно-приватне партнерство для поліпшення

санітарно-технічної освіти в Україні», проєкт Міжнародної організації праці «Інклюзивний ринок праці для створення робочих місць в Україні», проєкт USAID «Економічна підтримка Східної України» (ERA) та інші.

З метою популяризації робітничих професій і профорієнтації проводяться всеукраїнські та регіональні конкурси фахової майстерності серед учнів закладів П(ПТ)О, а також Всеукраїнський конкурс «WorldSkills Ukraine».